

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

H. P. Hanssen: Folkevisen om Povl Uge og Hans Blome.

Gudmund Schütte: Rytmen i Forholdet mellem Dansk og Tysk.

J. Raben: Veteraner fra 1864 fortæller.

Laust Nielsen Jepsen: Gammel Stinne o hind Flag.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

Spare- og Laanekassen for Fros og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9—12 & 2—5

RØDDING

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Støt de sønderjydske Indsamlinger

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Tåga 1700 og 1717

KØBENHAVN

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Spare- og Laanekassen

i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101

Kontortid: 10—1 og 2½—5½.

Graasten Bank ^A|_S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Horsens Landbobank ^A|_S

Kontortid 9½—2 og 4—5

HORSENS

Smith & Co. ^A|_S

Cykler og Cykledele

en gros

ODENSE

Reserveret

„B“.

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori-
med Thesalon

Bispetov - Aarhus

Telefon 1939 - 3222

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn
HOBRO — Telefon 13

Aktieselskabet
Vejle Textilfabrik

Jydsk Grundejerkreditforening
Herning.

Udlaan: $\frac{1}{4}$ 1940: 205.118 800 Kr.
Reserver: $\frac{1}{4}$ 1940: 9.123.247 Kr.

Morsø Støbegods

Aktieselskabet
N. A. CHRISTENSEN & CO.
Kgl. Hof-Leverandør
Nykøbing Mors

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Indskudskapital: 12 Mill. Kr.

Reserver: 950 000 Kr.

Andelselskabet
De forenede Mejerier
Aarhus

Sparekassen for Nyborg By og Omegn
Nyborg.

Støt de
sønderjydske
Indsamlinger
A.B.C.

Aktieselskabet

Banken for Randers og Omegn
R A N D E R S

„2799“

Ny Jydske Kjøbstad-Creditforening

Telefoner 4046 - 4047 - 4048
Aarhus

Frølund & Wittrup
Aktieselskab
Manufaktur en Gros
Horsens Telf. 2099 - 2100

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle
A A R H U S

Grundlagt 1829. Telf. 9800
Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

A/S Havnemøllen
Aalborg

Dansk Eternit-Fabrik A/S

Aalborg — Telefon 4800

H. Rasmussen & Co.
Aktieselskab
Frederiksgade 37-39. Telf. 59.
Odense.
Jernstøberier.

Smuk og statelig Gavebog

VALDEMAR RØRDAM

SANGEN OM DANMARK

En ypperlig Eksamensgave,
Bryllups- og Sølvbryllupsgave,
Jubilæumshilsen o. s. fr. Med
Tegninger og Vignetter af Niels
Skovgaard. Anden Udgave.
5,75, indb. 10,75.

Brug de lange Aftener til no-
get værdifuldt. Studer et inte-
ressant Emne:

JYDSK KULTURHISTORIE

Museumsinspektør Hugo Mat-
thiessens Bøger er det rette
Udgangspunkt: „Den sorte
Jyde“ (6,50) - „Hærvejen“ (5,75)
„Limfjorden“ (Ny Udgave om
kort Tid; 7,75) - „Viborg-Veje“
(5,50). Hele Serien pr. Md.
2-3 Kr.

GYLDENDAL

M. H. JÆGER

Aarhus Pengeskabsfabrik
Grundlagt 1894

Fabrik for **Pengeskabe,
Panserløse, Boxanlæg**

P. M. Petersen

Trikotage, Strømper
Handsker en gros
Lavendelstræde 16 København K

Albert Philipson's Eft.

Sele- Bælte og Sokkeholderfabrik
Vandkunsten 10 Telefon 4910
København K.

TUXHAM RAAOLIEMOTORER ER DE BEDSTE

TUXHAM A/S MASKINFABRIK KØBENHAVN — VALBY

HARTMANN

Emballage — Kommanditselskab
Lyngby Telefon 726

Sankt Clara Mølle A/s

Papir-, Pap- og Støbepapfabrik
Roskilde

Reserveret.

Støt

de sønderjydske
Indsamlinger

Folkevisen

om Povl Uge og Hans Blome.

Nedskrevet af H. P. Hanssen.

Det var ved Aftentide
Hr. Uk han ud monne ride
fra Avnbøllund den skønne,
i Skov og Marker grønne.

Han var af gammel Adel,
han sad saa strunk i Sadel.
Han var saa let til Harmen,
saa haard og barsk mod Arme.

Hans skønne Adle Frue,
ej dette Sind monne hue.
Hun var saa blid og stille,
hun skulde, hvad han vilde.

Men deres Datter Signe,
hvormed skal jeg vel ligne.
Hun var den skønnest' Pige
I hele Danmarks Rige.

Hans Blome han var Junker
til Braadborggaard og Grunker.
en ung og venlig Herre,
sin Moders Pryd og Ære.

Han elskte Signeliden.
Det var ej længe siden,
sin Tro hun ham havde givet
i Døden og i Livet.

Hr. Uk var vred og bister i Hu,
ud for han med Skælden og Banden:
Han aldrig skal faa min Signe til Brud!
Han raabte og slog sig for Panden.

Jeg hader det hele Blomer- Slæng,
og ønsker, dem Satan vil annamme,
og saa vil han hjemføre Signe, den Dreng.
Nej før skal min Kugle ham rammel.

Da mødte han just den Junker saa fin.
Han gik i venlige Drønme
om Signe den skønne, om Fæstemø sin.
Men om det fik han at fornemme.

„Og hør Du, Hr. Blome, Du usselige Træl,
og vil Du forlokke min Datter.
Nej tør skal jeg lade Dig piske ihjæl
af Tjenerne mine, din Stodder“.

„Ja Træl er jeg ikke, men fribaaren Mand,
Det bringer jeg Eder til Minde.
Jer Dreng og Jer Hund I piske vel kan,
men Jer Datter skal vorde min Kvinde“.

„Der løj Du forbandet, forstokkede Hund“,
saa skreg den rasende Fader,
„Jeg skal vel lukke Din hovmodige Mund,
den trænger dertil, som det lader“.

Saa lød der et Skud, vi hørte et Skrig,
saa sprængte han bort paa sin Ganger.
I Skoven laa Junkerens blodige Lig,
for silde kan Faderen angre.

Hr. Uk maatte rømme Landet paa Stand
fra Hustru og Datter liden,
saa flakked han om i fremmede Land,
ej hørte man fra ham siden.

Der vandrer en Jomfru saa stille og hvid,
hun ganger i Kirkegaarden hid,
der ligger i Mulm hendes Fæstemand,
og Signe ham aldrig glemme kan.

Hun pynter hans Grav med Grønt,
med Sommerens Blomster saa friske og grønne;
da saa Løvet paa Træet blev gult,
da ligger hun under Jorden skjult.

Der blev hun forenet med Fæstemand sin.
Hun døde af Sorg, skøn Signelil fin.

Denne Folkevisе er et interessant Eksempel paa, hvorledes en tragisk Begivenhed, der er blevet husket længe, i Tidens Løb omdannes i Overleveringen. Den historiske Baggrund fortæller A. D. Jørgensen i sin Afhandling om Ullerup Sogns ældste Historie i »Sdj. Aarbøger« 1891, Side 64—72.

Den sønderjydske Adelsslægt Uge (Uke, Uk), der naturligvis oprindelig hørte hjemme i Uge Sogn, sad igennem mange Led paa Skovbølgaard i Felsted Sogn. Senere ejede en Gren af Slægten Avnbøllund i Ullerup Sogn, og her boede *Povl Uge* omkring Aar 1580. *Hans Blome* fra den holstenske Slægt Blome paa Melsgaard paa Nordals boede ikke paa Braadborg i Ullerup Sogn, der forlængst var ødelagt paa denne Tid (se Trap IX. Side 583), men paa Ornum ved Varnæs. Han og hans Broder Jørgen Blome paa Melsgaard var vilde Krabater, og efter at Hans Blome den 1. Juni 1589 havde skudt Povl Uge fra Skovbølgaard, en Fætter til Povl Uge paa Avnbøllund, maatte han rømme Landet. Som nærmeste Frænde til den dræbte skulde Povl Uge forkynde Ugeslægtens Undsigelse til Drabsmanden. Da saa Hans Blome to Aar senere vendte tilbage fra Mecklenburg, var hans Vrede vendt mod Povl Uge. En Septemernat i Aaret 1591 red han med et Par Venner til Avnbøllund og overfaldt ham paa Stimandsvis. I Selvforsvar dræbte Povl Uge saa Hans Blome.

Disse Begivenheder, der senere i Folkemunde forvanskes saa stærkt, som ovenstaaende Folkevisе viser det, fortælles udførligt paa Grundlag af Dokumenter af A. D. Jørgensen i Sdj. Aarb. A. D. Jørgensen fortæller ogsaa, at Dramaet gjorde et dybt Indtryk paa Befolkningen, at det levede videre i Folkemunde og med Tiden antog altid vildere Træk. Ligeledes nævner A. D. Jørgensen, at Hans Blome af Overleveringen blev bragt i Forbindelse med Tomterne af Braadborg i samme Sogn som Avnbøllund. Han har kendt Sagn om Hans Blome og fortæller enkelte Træk af disse Sagns Indhold. Derimod har A. D. Jørgensen næppe vidst, at der eksisterede en Folkevisе om Povl Uge og Hans Blome, som det er lykkedes H. P. Hanssen at faa optegnet.

Denne hidtil utrykte Folkevisе meddeles her som et sønderjydske Bidrag til dansk Folkedigtning.

Cl. E.

Rytmen

i Forholdet mellem Dansk og Tysk.

Af Dr. phil. Gudmund Schütte.

DR. *Peter Kragh* har i Oktoberhæftet af »Der Schleswig-Holsteiner« 1938 skrevet en Artikel om »Sprogskiftet i Slesvig«. Deri hedder det bl. a.: »Det er en Kendsgærning, at det danske Sprog i Hundredaarenes Løb har tabt stadig mere Fodfæste i Slesvig. En Usikkerhed om, hvilket af de to med hinanden kæmpende Sprog der vilde sejre, har der aldrig været. Kendsgærningerne viser, at denne Paastand er rigtig . . . Landsfolket søgte og fandt selv Vejen til det tyske Sprog. . I det tyske Sprog laa den større Kraft. . Og sluttelig seer vi idag som for Aarhundreder siden det tyske Sprog fortsætte sin naturlige Sejersgang nordpaa. . Slesvigs Indbyggere har seet, at det tyske Sprog var stærkere. De overtog det og førte det til Sejr. Det danske Sprog derimod maatte efter sine Bæreres Vilje vige«.

Hele denne Lære om »det stærkere tyske Sprog« er uhistorisk. Efter Folkevandringstidens Omvæltninger, der ved fysisk Udbredelse førte Tyskheden stærkt frem mod Syd og Vest, er Udviklingen regelmæssig gaaet i modsat Retning, uden Hensyn til Sprogenes indre »Styrke« eller »Svaghed«. Italiensk og Fransk er trængt frem paa Tyskhedens Syd- og Vestgrænse; Højtysk har bredt sig ind over Plattysk; Plattysk har bredt sig ind over Dansk; Dansk har bredt sig ind over Norsk. Det er en ganske naturlig Følge af Kulturstrømmen.

Istedenfor at hovere over Tyskhedens i Aarhundreder fortsatte Fremskridt paa dansk Grund burde man fæste sig ved, hvad der mellem 811 og 1939 er opnaaet af gennemført Fortyskning: fra Ejderen til Flensborg Fjord. Hvad er det at regne imod, hvad der samtidig er opnaaet af Fortyskning paa slavisk og baltisk Grund: hele Østersøens Sydkyst fra Ejderen og til Memel! Mod dette er Fremrykningen paa dansk Grund jo for et Hanefjed at regne.

Tyskhedens ringe Fremskridt paa dansk Grund maa sees i Sammenhæng med et Træk, der særlig er fremhævet af *Harald Nielsen*:

det danske Folks mærkelige Sejhed og Evne til at gensamle sig efter tilsyneladende uoprettelige Sammenbrud og Adsplittelser.

Jeg skal nu efterspore dette Træk særlig med Henblik paa *Sønderjyllands* Stilling. Det er et Exempel paa den Fremgangsmaade, jeg overalt søger at gennemføre: at *traade Historien paa langs*.

Gennemgangen vil give Billedet af en ustandselig Skiften mellem Flod og Ebbe, — tysk Højflod, dansk Genvinding, uden at der gennem et Aartusende skeer nogen afgørende Forskydning; jfr. den politiske Ejdergrænses teoretiske Fortsættelse i over 1000 Aar, fra 811 til 1864.

I 9-10de Aarh. forsøger frankisk eller tysk *Imperialisme* at overskride Ejderen. 815 gør Kejser Ludvig den Fromme et virkningsløst Indfald i Sønderjylland. 934 underlægger Kong Henrik Fuglefænger sig forbigaaende Ejderlandet. 965 optager Kejser Otto den Store den bremske Ærkebisppestols annexionistiske Politik og udsteder Kirkeforordninger for Slesvig, Ribe og Aarhus Stifter, som om han var Herre i hele Jylland. 974 trænger Kejser Otto II gennem Dannevirke, slaar Harald Blaataand og opretter omkring Slesvig By et tysk Markgrevskab. — Men 983 omstyrter de Danske Markgrevskebet. 1026 opnaar Knud den Store, at Kejser Konrad II giver Afkald paa ethvert Højhedskrav nord for Ejderen. 1103 opnaaer Erik Ejegod Pavens Tilladelse til at oprette et dansk Ærkebispedømme Lund, medomfattende Sønderjylland. 1134 eller 1139 falder den pavelige Dom, der gør Ende paa Bremerkirkens Forsøg paa at frarive Lund Patriarkatet. 1189 udsteder Absalon en fællesdansk Kirkeforfatning, medomfattende Sønderjylland. — Billedlig: den tyske Flod naaer 965 at oversprøjte hele Jylland, men 1134 eller 1139 viger den ved Ebben tilbage til Grænsen fra 811, Ejderstranden.

1330-1340 naaer *Holsternervælden* Toppunktet under Vo!dsherskeren *Grev Gert*. Hans »Constitutio Waldemariana« vil »for evig« skille Sønderjylland fra Danmark; de maa ikke mere forenes under samme Hersker. Danmark er faktisk opløst; den fordærlige tyske Separatisme triumferer paa dets Ruiner. — Men efter Grev Gerts Fald 1340 genopstaar Riget som ved et Mirakel fra de døde under Valdemar Atterdag og Margrete. Kun Sønderjylland lykkes det ikke at udfri fra det holstenske Aag. Danmark fastholder ved Freden 1434 kun visse Dele af Nordslesvig, de »kongerigske Enklaver«. — Billedligt: Floden sluger først hele Danmark, men viger derpaa tilbage til Kongeaagrænsen; »Enklaverne« forbliver oven Vande.

1421 dør den danske Slesvigbisp Johan Skondelef; derefter følger lutter *tyske Bisper*. Den *lutherske Reformation* omkring 1524 fordriver de danske katolske Gejstlige fra Sydslesvig, hvis Kirke nu helt forstyes. — I Nordslesvig gennemføres Reformationen derimod paa

dansk Grund, bortset fra Købstæderne, hvor Fortyskningen breder sig stærkt. — Billedlig: Floden sluger Sydslesvig og sprøjter ind over de nordslesvigske Købstæder, men i Hovedsagen bliver Nordslesvig oven Vand.

1425 er det tyske *Kultursprog* paa sit »uimodstaaelige Sejersløb« naaet til Ribe, hvor Smeddene faar plattyske Lavsartikler. Reformationen lader i første Omgang Plattysken gøre nye Fremstød. — Men snart indhentes den af det »hellige Luthersprog«, Højtysken, som støder Plattysken fra Tronen og reducerer den til at være Folkesprog, sideordnet med Jysken. Derved mister den sin kulturelle Overlegenhed. v. Hedemann-Heespen skriver i »Die Herzogtümer Schleswig-Holstein und die Neuzeit« S. 334 om Plattysken:

»I 4 Aarhundreder havde den erobret sig en Stilling i Slesvig, der tvang enhver frisisk og jysk Indbygger til at leve med to Sprog, til at tilfredsstille sine højere Fornødenheder i plattysk Form. Plattysk trængte sejrrig frem mod Nord: Slesvig var bleven en helt plattysk By, og op til Nordslesvig gaves der ingen anden, der ikke halvvejs var det. Nu omkring 1650. . spores en sagte Tilbagegang overfor Jysken. Mod det stedsevarende Tryk fra det platte jyske Land ydedes der ikke mere den Modstand, der kom af, at Plattysk havde den uomtvistelige Forrang at være det andet Landssprog. Højtysken var for fremmedartet til at træde i dens Sted. Det gjorde sig fremfor alt gældende paa to Steder. I Nordslesvig paa Landet havde den fuldstændige Udryddelse af Adelen siden 1580'erne ladet Strømmen af Frederik IIs og Hans den Yngres højtyske og skriftdanske Embedsmænd trænge ind istedenfor det plattyske Styre. Det nye Sprog fra oven gjorde de jyske Indbyggere frie for Kappelstriden med et Sprog, der saadan som Plattysk havde Forudsætningerne for at være et overlegent Folkesprog Nr. 2. I Ravsted var Byvedtægterne i 16. Aarh. plattyske, i 17. Aarh. danske, i 18. Aarh. højtyske. Med Adelsherredømmet veg Tyskheden efter to Aarhundreders Forløb tilbage. Det andet Sted var Byen Flensborg; 1591 gaves der her for Tvender og Fattigfolk en dansk Præst, der endnu stod tilbage for Diakonen; hans Tilhørere øgedes først efter Krigstiden omkring 1630 noget rigeligere fra Landet af; hvad der paa Landet førte hen i Husmændenes Strøm, fyldte de nødlidende Stæder med Smaafolk; i Flensborg Amts nordlige Del var Tingsvidnerne endog affattede paa Dansk; her laa et Hovedtilgangsomaade for de jyske Byfolk« . . .

S. 468. . . »Plattyskens Sejr, der i Hertugdømmet Slesvigs Byer fra det 15. til 17. Aarh. havde syntes saa fuldkommen, forvandlede sig til et Tilbagetog. I 18. Aarh. trængte selv i Slesvig Bys Forstæder med en levende Tilstrømning af angelske Landboer det ægte jyske Folkesprog frem; i Tønder smeltede det lidet udbredte Frisisk stedse mere sammen, og Plattysken veg for Jysken; fremfor alt fik Haderslev og Aabenraa ved stigende Tilstrømning

af nordlandske Haandværkere mere og mere et jysk Præg. Kun deres Bygninger fastholdt et skarpt tysk Præg modsat Ribe og Kolding«.

— Billedlig lader Skiftet fra Flod til Ebbe sig næppe udtrykke gennem en skarpt afgrænsende geografisk Tegning. Det bliver mere diffust. Vi seer blot, at Ebben denne Gang spores helt sydpaa til Slesvig By.

1430 har *Holstenerne* nedkæmpet det danske Flensborgs tapre Modstand. Ved Freden 1434 falder Sønderjylland i deres Hænder. 1460 slutter deres Junkere med den tyskfødte Kongehertug Kristian I Pagten »Up ewig ungedeelt«; de danske Borgere og Bønder bliver ikke spurgt; de følger med Landet som Kvæg, der følger med en solgt Gaard. Tilvandrede holstenske Junkere indslæber Livegenskabet i Svans og Sydangel. Ogsaa i Nordslesvig hersker delvis tysk Adelsstyre. — Men da danske Konger fra Frederik II af udkøber Adelen af Nordslesvig, holder Bondefriheden sig her stærkere end i nogen anden Del af Danmark vestenfor Øresund og giver derved Danskheden øget Modstandskraft. — Billedlig: den tyske Flod sluger Svans og Sydangel, men preller af paa Nordslesvig.

1694-1702, mens Hertug *Frederik IV af Holstein-Gottorp* regerer, blæser der fra oven en skarp højtyisk Vind, der lader Bølgerne bryde ind over Nordslesvig. Han havde svoret, at han med Rode vilde udrydde det danske Sprog af alle sine Kirker (Allen: »Det danske Sprogs Hist. i Sdj.« I, 136). Hertug *Frederik af Glücksburg* gaar trolig i hans Fodspor, da han 1735, paa Trods af sine Undersaatters Indsigelser, paabyder delvis tysk Kirke- og Skolesprog i Sundved. Ved denne Tid er Tyskeriet i Nordslesvig de fleste Steder steget saa stærkt, at man ved dansk Gudstjeneste bruger tyske Salmer. Det ser altsaa ret truende ud for Modersmaalet. — Men 1702 falder den tysk-fanatisme Hertug Frederik IV som Svenskernes Forbundsfælle mod Polen, og 1713 bliver hans Efterfølgers Regering greben i landsforrædersk Samvirken med den svenske General Stenbock i Tønning og som Følge deaf udjaget af Sønderjylland; dermed er den truende Fare for det danske Kirkesprogs Udryddelse fra de gottorpske Distrikter forebygget. 1739 udkommer Nordslesvigeren Brorsons Salmesamling »Troens rare Kleodie«, som hurtig gør Ende paa den forargelige tyske Salmesang i Nordslesvigs Kirker. Det paatvungne tyske Kirke- og Skolesprog i Sundved vedbliver at herske i 48 Aar, men 1779 uddøer det glücksburgske Hus, og 1783 slaar den danske Regering en tyk Streg gennem den hertugelige Fortyskningsforordning. — Billedlig: den tyske Flod naaer her at oversprøjte hele Nordslesvig, og den tager særlig Over-

haand i Sundved; men for Modstødene 1713, 1739 og 1783 viger den atter tilbage og lader hele Nordslesvig oven Vande.

I 18. Aarhundrede breder tysk *Retsvæsen* sig stærkt. De tidligere danske Landsbyvedtægter i Nordslesvig bliver paa sine Steder afløste af højtske, jfr. v. Hedemann-Heespen. 1727 vidner Amtmand Gabel i Ribe, at Nordslesvigerne plages af den voxende tyske Retsforvirring og »sukke under dette Aag«. 1740 mister de Retten til selv at føre Sag og at skrive Andragender; de er dermed paa Naade og Unaade udleverede til de tyske Advokater og Tingstude. 1833 lykkes det Advokaterne at fortrænge det danske Retssprog fra dets sidste Tilflugtssteder. — Det var den Grav, hvori man snart haabede at sænke ogsaa det danske Kirke- og Skolesprog. — Men man forregner sig. Nordslesvigerne rejser sig i Flok og Følge mod den Sprogtvang, som Nis Lorenzen kaldte »modbydelig«. Og 1840 faar de Kong Kristian VIII til at genindføre det danske Retssprog. — Billedlig: den tyske Flod sluger her Nordslesvig fuldstændig, men mister det ved Ebben ligesaa fuldstændig.

I 18. Aarhundrede og til over Midten af 19de oversvømmes Sønderjylland og delvis ogsaa Kongeriget af *holstenske Mejerister*, der virkede som Foregangsmænd paa deres Fags Omraade, saa »Holstener« bliver omtrent enstydigt med »Mejerist«. Derom fortæller f. Ex. J. Kohl i sine »Reisen in Dänemark«, 1846. I Bjerringbro Sogn, paa Gaarden Tulstrup, som min Fader har ejet, sees endnu en Ladebygning med højt holstensk Tag, som Minde om en af de holstenske Foregangsmænd. — Men efter 1870 skifter Forholdet fuldkommen om. Hjemmetyskeren Jürgen Hansen skriver i »Unsere Heimat Nordschleswig« 164: »Det blev anderledes, da i 80erne efter Forbilledet fra Danmark, som dengang efter lang Fremhersken af den østholstenske Mejeridrift blev det førende Land i Mejeridriften, de nu i næsten alle Landsbyer eksisterende Andelsmejerier blev grundede«. Saadan Mejerier efter dansk Forbillede stiftes, sammen med de efter grundtvigsk Model plagierede Folkehøjskoler, selv i Sydslesvig. — Billedlig: den tyske Flod oversprøjter først Danmark, men viger igen tilbage, og Ebben spores selv i Sydslesvig.

1864 erobrer Tyskland hele Sønderjylland, og den *preussiske Kulturmission* udfolder sig paa Kraft. Det danske Retssprog i Nordslesvig fordrives strax. Det danske Skolesprog følger det i Graven 1888. Det danske Kirkesprog søges gradevis trængt tilbage ved kunstige Andragender fra tilvandrede tyske Embedsmænd og afhængige danske Indfødte. 1908 forbydes dansk Sprog ved offentlige Møder i Egne, hvor Danskheden er i Mindretal. — Men ved Nordslesvigs Genforening med Moderlandet 1920 falder hele dette Tvangssystem, og dansk Kultur faar

nu fastere Hold paa Landet end nogensinde før; siden 1926 er dansk Privatundervisning ogsaa tilladt i den under Tyskland forblevne Del af Sønderjylland og faar ovenikøbet Statsstøtte. — Billedlig: ligesom ovenfor, — den tyske Flod sluger Nordslesvig, men mister det igen; Ebben naer ogsaa til Sydslesvig.

Efter 1864, da *Arbejderorganisationen* breder sig til Sønderjylland, gaar den i tysk Ledebaand. Det er væsentlig de danske Smaafolks Overgang til Arbejderpartiet, der volder, at det danske Flertal 1867 i Flensborg ved de følgende Valg afløses af tysk Flertal. — Men efter Nordslesvigs Genforening med Moderlandet 1920 har det derværende Arbejderparti saa at sige fuldtaligt sluttet op om Danskheden. Det ses særlig tydelig ved Valget i 1939, hvor de tyske Grænseflytteres Haab om at vinde Flertallet bliver kraftig gjort til Skamme. — Billedlig: Endnu engang, — Flodbølgen sluger Nordslesvig, men maa ved Ebbe atter vige.

Saaledes seer vi gennem tusend Aar den stadig gentagne Rytme i Sønderjyllands Saga. Det tyske Hav trænger sig frem med talrige Flodbølger. Men efter Flod følger stadig Ebbe; det er saa sikkert og usvigeligt som Pendulets Svingning frem og tilbage. Land sluges af Havet. Ejderlandet og Svans bliver helt tysk; i Slesvig By, i Flensborg og Angel holder sig kun et talmæssig underlegent dansk Mindretal, omend levende og selvfølede nok. Men Klitrækkens Kærne holder Stand. Dansk Kirkeliv, dansk Bondefrihed, dansk Retsvæsen giver Nordslesvigs Danskhed en umistelig Grundvold. Det er blot mærkeligt, at man saa lidet har seet og fremhævet dette faste Forhold, saa at en Peter Kragh har kunnet hilde sig i sine Fantasier om »Tyskhedens ustandselige Sejerstog gennem Aarhundreder«.

Vi Danske har Lov til at være stolte af den seje Modstand, der er bleven ydet. Det er, trods uundgaaelige Tab, i Virkeligheden en Sejr for Frihedssindet og den trofaste Udholdenhed.

Veteraner fra 1864 fortæller.

Af J. Raben.

*Afdøde Hans Fogt, Østerholm, Egen Sogn, i 1864
Trænkusk Nr. 34 ved 2. Divisions Hovedmagasin, har
efterladt nogle Optegnelser, der opbevares i Museet paa
Sønderborg Slot, Hans Fogt skriver:*

I.

DEN 10. December 1863 meldte jeg mig som Trænkusk ved Kommandantskabet i Sønderborg. Vi var 100 Mand, der skulde stille. Først skulde vi lære lidt militær Anstand paa Slotspladsen under Kommando af en Underkorporal af 13. Regiment, der laa i Sønderborg. Den 19. samme Maaned blev 80 Mand udtagne til at være Officersoppassere. Min Rodekammerat, Jens Rasmussen fra Mjang, og jeg blev tilbage, vi skulde blive i Sønderborg. Samme Aften sad vi i vort Kvarter paa Gæstgiverstedet »Rondel« og fik os et par Toddyer, da der kom en Underofficer ind og sagde, at han skulde have en Mand mere, thi der var en, som ikke kunde komme med. »Jeg har været i mange Kvarterer, men der var ingen hjemme, nu traf jeg dog jer«, sagde han. Jeg spurgte ham, hvem af os det sku'de være, — »det er ligemeget«, sagde Underofficeren, »I kan jo trække Lod«. Loddet faldt saa paa mig. Jeg sagde saa til Jens Rasmussen, »hvad vil du have i Bytte?« — »10 Daler«, sagde han. Jeg sagde »til Lykke« og gav tre Toddyer i Lejekøb. — Næste Morgen drog de afsted til Dannevirke. Jens Rasmussen blev Oppasser hos en Løjtnant af 6. Regiment. De blev begge dræbte af en Granat i Dybbøl Skanserne, da de sad og drak Te.¹⁾

Vi andre, der blev tilbage i Sønderborg, kom til Reservemagasinet og arbejdede hver Dag med at fylde Magasinerne, som vi havde indrettet hos Konsul Nielsen og Peter Karberg. Men saa kom Tilbagetoget fra Dannevirke — de første Dage i Februar 1864. Da var der en stor Trængsel i Sønderborg, vi maatte arbejde Dag og Nat med at udlevere

¹⁾ Jens Rasmussen fra Miang blev Menig Nr. 27 ved 6. Regiments 4. Komp. Han faldt den 16. April 1864 i Dybbølstillingen. Den 19. April blev han jordet paa Augustenborg Kirkegaard.

Forplejning til Folk og Heste, det gik saavidt, at der ikke var et eneste Rugbrød at opdrive i hele Byen, og om det saa var al Slags Sukkergodt, gik det med. Det var et skrækkeligt Syn, naar man stod nede ved Broen og saa op ad Chausséen til Dybbøl Bjerg. Der laa Bagagevogne og Kanoner væltede, saa den ene laa oven paa den anden. Der var jo et rædsomt glat Føre og Isslag i de Dage.

En Del af Armeen blev indskibet til Jylland, en Del blev paa Als og indkvarteredes i de forskellige Landsbyer. Vi blev med Magasinet i Sønderborg til den 27. Februar. Det var en Søndag, og om Aftenen flyttede vi til Lambjergskov. Vi var kun 2 Mand, og Løjtnant Beck og vi blev indkvarteret hos Synsmand Mads David Madsen. Om Mandagen kom saa hele Styrken, der blev indkvarteret i de tre andre Gaarde. Hos Jørgen Lausen var der Vognpark.

De fleste af os var jo slesvigske Bønder, der var kommet med paa Tilbagetoget, de kørte for os med Forplejning til de forskellige Brigade Magasiner. Vort Magasin var nu bleven 2. Divisions Hovedmagasin.

Hveranden Dag tog vi imod Varer, og hveranden leverede vi ud.

Den 18. April tog Prøjserne Dybbøl, og den 22. fik vi Ordre til at rejse til Faaborg. Vi sejlede over med det norske Dampskib »Bergen«, og fra Faaborg kom vi til Vedtofte, 1½ Mil fra Assens, hvor vi blev indkvarterede hos Søren Hansen paa Højbjerggaard. Der laa jeg sammen med Jens Møller fra Købingsmark (Nordborg). Her var vi til den 3. Maj, saa rejste vi til Odense og blev indkvarteret i Hunderup, derfra til Faaborg, hvor vi maatte arbejde hele Natten indtil Kl. 4 Morgen, da vi kom ombord paa Dampskibet »Phønix«, der overførte os til Frederikshavn.« — —

Her fortæller Hans Fogt om Opholdet i Jylland, i Frederikshavn, Hjørring, Hjallerup o. a. Steder, jeg undlader dette Afsnit, da det ikke har synderlig historisk Interesse. —

»Den 25. Juni rejste jeg fra Hjallerup. Hele vort Træn og Mandskab kom til Frederikshavn. Dagen efter kom vi ombord paa Dampskibet »Valdemar«, der førte os til Nyborg. Sejladsen varede 18 Timer. Da vi havde sejlet en Tid lang, gjorde Damperen holdt. Vi som laa nede i Lasten, kom hurtig op paa Dækket, vi kunde jo ikke vide, hvad der var i Vejen. Det var Fregatten »Niels Juel«, der prajede »Valdemar«, han spurgte Kaptajnen, om han havde set noget til Fjenden, thi Vaabenhvilen var jo udløben.« —

— — —

Magasinet laa forskellige Steder paa Fyn, indtil Hans Fogt blev permitteret i Nyborg den 15. August. Til Slut lader jeg ham selv fortælle om den lidt omstændige Hjemrejse til Als:

»Mandag den 15. August afleverede jeg mit Tøj paa Arsenalet i Nyborg. Jeg fik mit Pas og gik saa til Doktorvisitats. Kl. 6 var vi et Selskab, der lejede en Vogn til Middelfart, ialt 10 Mil. Men da vi kom til Vissenbjerg Kro, hvor vi gjorde Holdt, blev Kusken vred og vilde ikke køre længere; saa fik han sine Penge for den Tur, han havde kørt, og vi lejede Bageren, der boede tæt ved Kroen, til at køre os til Middelfart. Der ankom vi Kl. 6^{1/2} næste Morgen. Derfra sejlede en Baad os over til Snoghøj. Da vi landede, stod der en østerrigsk Infanterist og forlangte vort Pas. Vi fik dem tilbage med Kommandantens Underskrift og kunde saa rejse videre. I Snoghøj lejede vi en Mand til at køre os til Kolding. Der mødte vi nogle østerrigske Officerer paa Gaden, der forlangte at se vore Pas, men der var ikke noget i Vejen. Vi var saa inde paa Hotellet »Den hvide Hest«, og der traf vi en Mand, der skulde til Haderslev, og kunde køre med ham. Derfra lejede vi Vogn til Aabenraa, hvor vi ankom den 16. om Aftenen. Hos Gæstgiver Danielsen fik vi Logis, og den 17. om Morgenen fik vi en Vogn til at køre os til Sønderborg. Da vi kom til Dybbøl Mølle, kom der mange af Kuskens Bekendte os imøde, det var Folk fra 21. Regiment, der var permitteret og nu vilde hjem. Da Kusken nu kunde faa Læs tilbage, bad han os om at gaa det lille Stykke til Sønderborg, hvilket vi var villige til. Med et raskt Hurra skiltes vi ad.

Saa kom vi da endelig til Sønderborg. Der kunde vi ogsaa spore Krigen Ødelæggelse. Vi skiltes ad, nogle drog histhen og andre derhen. Jeg gik ind til Chresten Lassen ligeoverfor Reimuths Hotel. Der fik jeg lidt at styrke mig paa, thi i de sidste Dage havde det ikke givet meget. Da jeg saa havde hvilet mig lidt, begav jeg mig paa Turen hjemefter. Kl. 5^{1/2} kom jeg hjem.« —

Afdøde Brøndgraver og Landmand Niels Hansen, Blæsborg (Ketting Sogn) stod 1864 som Menig Nr. 341 ved 5. Regts. 3. Kompagni. Den 29. Juni blev han taget til Fange paa Als.— Om sin Deltagelse i Krigen har Veteranen nedskrevet følgende:

II.

JEG er født 1840 i Idestrup Sogn (Falster) som Søn af fattige, men ærlige Forældre. Da jeg var 7 Aar, kom jeg ud at tjene, idet jeg blev Faarevogter paa Gaarden »Nøjsomhed«; der blev jeg indtil jeg var 12 Aar. Saa kom jeg til en Gaardmand og maatte følge et Spand Heste. Der blev jeg, til jeg blev indkaldt til Kongens Tjeneste den 15.

Maj 1863 ved 5. Bataillon i Odense. Jeg var med til Manøvre den 1. August ved Dannevirke under Kong Frederik VII og kom saa tilbage igen til Odense til videre Uddannelse. Den 15. November 1863 døde Kong Frederik VII. Krigen kom. Vi var bleven forflyttet til Rendsborg, hvor vi laa indtil den 31. December 1863. Jeg stod om Morgenen paa den yderste Vagt. Der kom en hannoveransk Ordonants og spurgte mig, hvornaar vi skulde tage herfra. Jeg sagde, at vi drog afsted Kl. 8. Da Klokken slog sit første 8-Slag, kom Hannoveranerne med fuld Musik ind i Byen. Vi blev indkvarterede i Landsbyerne en Mils Vej nordfor Rendsborg, hvor vi holdt Vagt indtil den 2. Februar (Krigens Udbrud). Saa blev Broerne sprængte af os, og det gik til Dannevirke: Ved Dannevirke stod vi under Gevær i fire Døgn, vi fik ingen Søvn og ikke varm Mad. Og saa tilbage til Dybbøl. Vejene var et Is, vi havde Prøjserne i Hælene paa os. Omsider naaede vi Sønderborg, hvor alt var overfyldt. Vi maatte tage til Takke med at hvile paa Trappestene. Dagen efter maatte vi ud paa Forpost ved Dybbøl. — Saaledes gik Tiden med smaa Skærmydsler indtil den 17. Marts. Det var en haard Dag, jeg var med paa venstre Fløj ved Ragebøl. Tyskerne havde tændt Blus i Ragebøl og havde sat alle Vaabenarter ind imod os. Vi var saa tæt paa hverandre, at der kun var en Mark imellem os. Ved et Hegn, hvor der var et Vandløb, var der en Sadelmagersvend fra Fredericia, der gik til Vands. Han blev halet op igen og mente, at han egentlig hellere vilde drukne end skydes. Idet jeg fik ham Vandet hældt ud af Støvlerne, blev han truffet af en Kugle i Ryggen. Jeg troede, han var død. Efter dette Ophold maatte jeg se at finde ind i mit Geled igen — der laa en Gaardmandssøn Gjæsteløv paa Fyn, jeg raabte til ham paa mit Maal: »kan du nok æde dig igennem?« — I det samme kom en Kugle, som ramte ham i Hovedet og gik ud over venstre Øje.²⁾

Kompagniet bevægede sig længere efter Dybbøl til. Jeg gik og talte med en Aspirant, der var kommet til os Dagen i Forvejen fra København. Han fik en Kugle i Knæet. En lille Skrædder, jeg havde været sammen med som Rekrut, fik af en Kugle fire Fingre revet af paa den ene Haand. Straks derefter skulde vi igennem et Hegn, da fik jeg en mat Kugle, som jeg selv tog ud.

Saa kom den 18. April, da Dybbøl Skanser blev taget. — Jeg var ikke med; vi var bleven trukket tilbage om Aftenen før, og saa kom Vaabenhvilen. Vi besatte Kysten paa Als og var der til den 29. Juni.

Efter Overgangen til Als trængte Fjenden ind i vore Løbegrave, og vi maatte trække os tilbage. Fjenden gik hurtig frem for at omringe

2) Menig Nr. 333 ved 5. Regiments 3 Komp. Peter Hansen, fra Gjæsteløv, han blev jordet paa Sønderborg Kirkegaard den 21. Marts.

os, derfor maatte nogle af vore Delinger frem, for at dække Hovedstyrken. Der var jeg med til at storme, og Fjenden trak sig tilbage til det næste Hegn. Da vi stormede, løb jeg ved Siden af vor Gymnastiklærer Christensen, han fik en Kugle i Brystet og var død med det samme.³⁾

Vi blev liggende og kunde ikke komme tilbage for Fjenden. Underkorporalen raabte til Løjtnanten, at vi var omringet. Fjenden sværmede ud og vilde tage vor højre Fløj, hvor jeg laa. Jeg skød paa dem, og da jeg paany ladede mit Gevær, blev der raabt. Jeg saa mig om, der stod 5 Prøjsere og sigtede paa mig og sagde: »Morgen, Kammerat!« — Vi, omtrent 30 Mand, blev taget til Fange, vi kom til Arnkil og blev ført over Sundet i de samme Baade, som Tyskerne var gaaet over med. Fjenden førte os til Graasten, der spiste vi til Middag paa Slottet, og saa maatte vi marchere derfra til Flensborg. Der kom vi ind i Kirkerne, vi var saa mange, at vi fyldte begge Kirker. Anden Dags Eftermiddag rejste vi fra Flensborg til Rendsborg, hvor Befolkningen bragte os Mad. Der kom vi ind i et Kulskur og laa der om Natten. Om Morgenen tidligt gik det til Hamborg, hvor vi blev beværtet af Civilbefolkningen. Det var den 1. Juli. Anden Dags Morgen blev vi ført videre syd paa. Da vi naaede Berlin, fik vi prøjsisk Militær-mad. Om Aftenen kom vi atter i Toget, kørte igennem Schlesien til den gamle Fæstning Schweidnitz. Der maatte vi rive de gamle Volde ned. Vi var der i tre Uger, og saa kom vi igen i Toget og blev kørt til Østerrig, til en By, der hedder Znaim i Mähren. Byen ligger paa en Klippe; der havde vi det godt. Omtrent tre Uger var vi der, og saa kunde vi komme hjem igen. Vi havde omtrent fire Mils March igennem en Klippeegn til Toget. En stor Del af Befolkningen fulgte os omtrent en Mil paa Vejen. Vi gav dem et kraftigt Hurra til Afsked. — Saa gik det med Toget Nat og Dag, til vi en Morgen tidlig naaede Stettin. Der fik vi Kaffe, og saa kom vi med en Damper til Svine-münde. Der laa danske Dampere for at tage os om Bord. Ved Middagstid stod vi ud af Havnen, og den næste Morgen naaede vi København. Der blev vi den Dag, Dagen efter blev vi permitteret, og saa tog hver hjem til sit.«

3) Sergent Nr. 4 ved 5. Rgts. 3. Kompagni, Gymnastiklærer Jørgen J. Chr. Christensen fra København, † 29. 6. 64. Hans Grav kendes ikke. Han hviler i en af Fællesgravene paa Kær Halvø.

Gammel Stinne o hind Flag.

Af Laust Nielsen Jepsen, Bredebro.

De hedt sæ, te gammel Stinne hun haj
et Dannebrog liggend i hind Kist;
dæ hai hun haj vaer fra gammel Dav,
men de vo dæ it manne dæ vidst.

Hun haj haj et, so læng te nover ku minds
hun haj ærret et ætter hind Faer,
de kom kun uer hvert Aaer te Pinds
i æ Kalgoer, hvo inner bløv et vaer.

Saa vorret en Dav, æ kom fra Skoel,
saa trof æ vo Naabes Søren,
vi kom i Snak, o han fotoel,
te Stinne haj hind Flag te tørrend.

E list mæ sinde om o bag
o keg igjommel et Gaf i hind Dig.
Jo saa minsanten, der hæend æ Flag,
o æ keg o bløv ve o kig.

E bløv saa greven a de, va æ soer,
et Dannebrog uer i de fri,
æ hovs et tyrle, som vor et igoer,
o Stinne gik der, som vild hun si:

Æ æ saa glaj fo mint Flag mæ æ Kos;
fo de mæ æ Ørn æ et skidt,
de rø aa de hvie de passer te vos,
men vi ha jo lærer o gi Tidt.

Hun klappet hind Flag mæ nænsom Haend,
o saa pakket hun et ned i hind Kist:
æ Tysker rajer jo ino i vort Laend,
men æ Ret ska nok sejer tesidst.

De vo kjøvt i Nitten hunde o tyv,
lav vi ander festet o song,
da vo gammel Stinne it mer i lyv,
men hind Flag gik te Tops o æ Stong.

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Forsikrings-Aktieselskabet

N O R D E N

København V.

Veste Boulevard 34

Telefon 8844

STANGEBYE & HANSEN

Bornholmsg. 3, København K,
Telefoner 1535 - 5836
Telegramadresse: „Pacao“

Skibsmæglerforretning
Befragtning, Klarering
Køb og Salg af Skibe
Linieagenturer

Brug kun Asnæs-
Tærskværker, Halmpresser og Kværne.

Brødrene Madsen, Asnæs Maskinfabrik

Telefon Asnæs 3

Holbæk Amtstidende Odsherreds Tidende

Enhver Bilist kender Holbæk Amts gode Veje — enhver
Annoncør kender den gode Vej til Kunderne i Holbæk Amt,
Telefon Holbæk 71

Telefon Nykøbing 7

FERROSAN

Aktieselskab

Blegdamsvej 72 — Telefoner: 1016 - 13176 - 15151.

København Ø.

Det kgl. octr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K.
Tlf. Cent. 447

**Christiansholms
Fabrikker A/S**

Nyhavn 4 Tlf. Central 196
København K.

Kul - Koks - Cinders
Salt

Støt

*de sønderjydske
Indsamlinger.*

Harald Jensen

Trælasthandel

Telefon 3036 — 3016

Aalborg

A|s Horsens Privatbank

Telf. 129

HORSENS

Holbæk Amts Sparekasse,

Nygade 6, Holbæk, Expeditionstid
9,30-12 og 1-3, om Fredagen tillige 5-6.

Filialer i Kalundborg, Nykøbing Sj., Jyderup, Høng og Ruds-
Vedby.

Historisk Samfund for Sønderjylland

udgiver „Sønderjydske Aarbøger“ III. Række, og „Sønderjydske Maanedsskrift“.

Bestyrelsen er f. T. Amtslæge Dr. med. *Lausten-Thomsen*, Tønder (Formand), Adjunkt, Dr. phil. *Karl N. Bock*, Haderslev (Sekretær), Museumsinspektør *Neumann*, Haderslev (Kasserer), Sparekassedir. *Nis Nissen*, Nørborg, Seminarielærer *Cl. Eskildsen*, Tønder, Højskoleforstander *Hans Lund*, Rødding, Landsarkivar *Frode Gribvad*, Aabenraa, Museumsdirektør Dr. phil. *Mackeprang*, København, Pastor *H. F. Petersen*, Flensborg og som Æresmedlem Frimenighedspræst *Thade Petersen*, Haderslev.

Formand, Sekretær og Kasserer danner Forretningsudvalg.

Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Aarbøger“ bestaar af *Lausten-Thomsen*, *Hans Lund* og *Karl N. Bock*.

Lausten-Thomsen og *Cl. Eskildsen* danner Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Maanedsskrift“.

Medlemsbidraget er 5 Kroner aarlig eller mindst 100 Kr. én Gang for alle. Medlemmerne modtager „Sønderjydske Aarbøger“ gratis. „Sønderjydske Maanedsskrift“ bestilles hos Posten og koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt. I Boghandelen eller bestilt hos *Cl. Eskildsen* koster det 1,50 Øre. Indmeldelser i Historisk Samfund modtages af alle Bestyrelsesmedlemmer.

Opkrævningen af Medlemsbidraget sker ved Tilsendelsen af 1. Halvbind af Aarbøgerne.

Ældre Aargange af „Sønderjydske Aarbøger“ kan, for saa vidt de haves, faas mod Betaling af tilsvarende Medlemsbidrag: 5 Kr. for en hel Aargang, 2 Kr. 50 Øre for et Halvbind + Porto.

Ogsaa *Festskriftet til H. P. Hanssen* faas for 5 Kr. + Porto, saa vidt Oplaget rækker.

Sønderjydsk Teglintustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tøge 1700 - Tøge 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

*Graasten
Teglværk*

GRAASTEN

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Støt

de sønderjydske
Indsamlinger.

S.K.H.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Kømfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)

Grundlagt 1848

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Ja - men
Jrmas Kaffe
smager bedst

Friskebønderi paa egne moderne Brønderier.

Carl Schepier, Kbhvn. Etbl. 1886.

Egen Import

AKTIESELSKABET
RANDERS REBSLAAERI

RANDERS

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

A/S ALFRED BENZON

Halmtorvet 29. Central 194.

KØBENHAVN V.

Støt dansk Industri

A/S Allerups nye Maskinfabrik

Odense

Kedler, Jernkonstruktioner.

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesenvej 20

Tlf. C. 5036

Køb dansk Arbejde!

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30. Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Ridning. Skoleplan med Oplysninger - ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Silkeborg Husholdningsskole

Statsanerkendt m. Barneplejeafn

Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad. 5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes i April. Progr.sendes. SYNNØVE LUND

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole, Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 — do. Novbr.-Juli
8 — Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard.

ALS Husholdningsskole SØNDERBORG

5 Mdrs. Kursus fra 4. Novbr. og 4. Maj Grundig praktisk og teoretisk Undervisning i al Husholdning, Stuepigergerning, Syning, Vævning og Havebrug. Understøttelse kan søges. Specielle Vævekursus paa 1-10 Maaneder paa gode Betingelser.

Tlf. 970 y

Johanne Hansen

Snoghøj Gymnastikhøjskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Grand Hotel

Vejle

Forlang

Mogensen & Dessau's

Vaskestoffer, Hvidevarer, Sengeartikler, Floneller hos Deres Manufakturhandler.

Garanteret sol- og vaskeægte Farver.

Bemærk det plomberede Garantimærke.

Vælg det bedste -- det gør vi.